

HARSÁNYI GYÖNGYI

*egyetemi docens**KRE Állam- és Jogtudományi Kar*

Reflexiók a fogyasztó és a befektető mint jogi fogalom megjelenéséről a magyar magánjogban

A Fazekas Judittal fennálló ismeretségem immáron négy évtizedes múltira tekint vissza. Amikor a Miskolci Egyetem Jogi Karának oktatója lettem, a Polgári Jogi Tanszék adta a szakmai, kollegiális kapcsolatunk szervezeti kereteit, majd a jó légkörű, lelkes oktatói munka kitűnő alapot jelentett az egyre szorosabbá váló barátságunkhoz, amely végül családi-rokoni kapcsolattá erősödött (nemesedett), mikor felkértem, hogy legyen a fiam keresztanyja, amely funkciót mindvégig odafigyelőn és szeretetteljesen látta el és látja el ma is. Bár mindkettőnknek a klasszikus polgári jog oktatásával indult a pályafutása, melyhez a kötődésünk végig fenn is maradt, azonban a kilencvenes években, a rendszerváltás kapcsán megjelenő új jogterületek keltették fel érdeklődésünket. Judit a fogyasztóvédelemmel jegyezte el magát, olyan sikeresen, hogy ő lett ennek a jogágnak a nemzetközileg is elismert szaktekintélye. Nekem az értékpapírjog megismerése és oktatása jelentett izgalmas szakmai kihívást. Hosszú pályafutásunk alatt egyszer sem került sor arra, hogy e két alapvetően eltérő joganyagot összefűzzük, összekapcsoljuk egymással. Lehetne-e jobb alkalom arra, hogy ezt az úrt bepótoljuk, mint a Judit tiszteletére készülő kötet? Ahogy a fogyasztóvédelemben központi kérdés a fogyasztó fogalmának meghatározása, úgy a tőkepiac működése és működtetése körében is alapvető a befektetői kör definiálása. A téma feldolgozása során jól látható volt, hogy mind a fogyasztó, mind a befektető kategóriájának behatárolása nehéz feladat elé állította a jogalkotót, ezért e két jogterület joganyagának változásai, a ciklikusan jelentkező módosítások nagyon gyakran érintették e két alapvető fogalmat is. Abban a reményben, hogy a fogyasztó és a befektető fogalmának meghatározásával kapcsolatos egyes kérdések, sajátosságok, a szabályozás nehézségeinek összevetése (természetesen a teljesség igénye nélkül) az ünnepezt érdeklődésére is számot tarthat, ajánlom írásomat Dr. Fazekas Judit professzor asszony figyelmébe.

ABSZTRAKT

A fogyasztóvédelmi jog körébe tartozó jogszabályok meghatározásának és alkalmazásának középpontjában a fogyasztó áll, mivel az ehhez a jogterülethez tartozó normák előírásai, követelményei, illetve az e jogforrások által kialakított szervezetrendszer működésének feltételei és szabályai az ő védelmét szolgálják. A tőkepiacon megvalósuló befektetési ügyletek alanyaként megjelenő befektető nem élvez ilyen központi szerepet, annak ellenére, hogy befektetővédelmi normák is megfogalmazásra kerültek a vonatkozó jogszabályokban. E két jogalany státuszának szabályozása, fogalmuk meghatározása eltérő nehézségeket állított a jogalkotó elé, ennek ellenére a fogyasztó és a befektető fogalmának meghatározásában vannak rokon jelenségek, amelyek vizsgálatra érdemesek.

Kulcsszavak: fogyasztó ■ befektető ■ ügyfél

I. BEVEZETÉS

A fogyasztó és a befektető, mint meghatározásra érdemes és adott esetben jogi védelemre szoruló jogalanyok, illetve a szabályozásukkal foglalkozó jogterületek, meglehetősen távol esnek egymástól. A társadalom tagjait tekintve más az a kör, akik fogyasztóként, és más az a kör, akik befektetőként jöhetnek számításba. Míg "a fogyasztói minőség lényegében a társadalom minden tagjának attribútuma",^[1] addig a befektetői minőség ennél jóval szűkebb alanyi kör sajátja, olyanoké, akik a tőkepiac színterén megvalósuló befektetési ügyletek szereplőiként lépnek fel. E két kategória között nincs átfedés (legfeljebb az általánosnak azon a szintjén, hogy bizonyos esetekben a fogyasztó is és a befektető is lehet természetes és jogi személy egyaránt). Ennek ellenére érdekesnek találtam, hogy azok a nehézségek, amelyekkel e két fogalom megalkotásánál a jogalkotónak meg kellett küzdeni, valamint a jogalkotási folyamatokban megjelenő sajátosságok sok esetben összecsengenek. Ennek igazolására írásomban e két fogalom jogi szabályozásának alakulását, fejlődéstörténetét kísérem végig, a legfontosabb állomások bemutatásával.

A fogyasztó és a befektető fogalmának elemzését célszerű a korszakkal kezdeni, amikor e fogalmak először jelentek meg nemzeti jogunkban, annál is inkább, mivel hasonlóság tapasztalható a két fogalom magyar jogforrásokban történő megjelenésének időszakában. A fogyasztó és a befektető fogalmának törvényi meghatározására ugyanis egyaránt a kilencvenes évek második felében került sor.

[1] Bárdos, 2015, 145.

II. A FOGYASZTÓ ÉS A BEFEKTETŐ FOGALMÁNAK TÖRVÉNYI MEGHATÁROZÁSA AZ 1990-ES ÉVEKBEN

1. A fogyasztó fogalmak színes palettája

A 90-es évek második felében magánjogunk bővelkedett a fogyasztói fogalmakban, mivel a Polgári Törvénykönyv mellett több törvény is meghatározta a fogyasztó fogalmát. A Polgári Törvénykönyv szerint fogyasztó a – gazdasági vagy szakmai tevékenységi körén kívül eső célból – szerződést kötő személy.^[2] Az 1997-ben megszületett Fogyasztóvédelmi törvény (továbbiakban Fgytv.) szerint fogyasztó az a személy, aki – gazdasági vagy szakmai tevékenységi körén kívül – árut vesz, rendel, kap, használ, illetve akinek részére a szolgáltatást végzik, továbbá, aki áruval vagy szolgáltatással kapcsolatos tájékoztatás vagy ajánlat címzettje.^[3]

Még ebben az évben látott napvilágot a 1997. évi LVIII. számú Reklámtörvény, mely szerint fogyasztónak minősült minden olyan természetes vagy jogi személy, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, aki felé a reklám irányult. Az 1996. vi LVII. számú Versenytörvény (továbbiakban: Tpv.) pedig fogyasztónak tekintette a megrendelőt, a vevőt és a felhasználót egyaránt.

A fogyasztó fogalmának jogszabályi szintű definiálásában tehát sokszínűség, egyfajta pulzálás, mozgás, változékonyság, szűkülés, bővülés tapasztalható. Erre magyarázatul szolgálhat Vékás professzor azon megállapítása, hogy a fogyasztó fogalmát szituációkra, konkrét jogviszonyokra tekintettel szükséges meghatározni, megfelelő mérlegelési jogkört biztosítva a bíróságok számára egy-egy konkrét ügy megítélése tekintetében.^[4] A fogyasztó fogalmának képlékenységét Hajnal Zsolt szintén a fogyasztói jogviszony szituatív és relációs jellegére vezeti vissza, és rögzíti, hogy „a védelemben részesíteni kívánt kör relatív megközelítéséből adódóan eltérő eredményt érhetünk el a fogyasztói kör határainak megvonása során, hiszen a jogügylet célja, jellege, a viszonyrendszer, valamint a szerződéskötési szituáció vizsgálata során eljuthatunk más-más személyi körhöz”.^[5]

Az, hogy a fogyasztó fogalmának meghatározása nem vonatkoztatható el attól a jogviszonytól, melynek alanya, persze a jogalkalmazás számára nem kis nehézséget okozott. „A fogyasztóvédelem szempontjából nem szerencsés, hogy nem sikerült összehangolni a különböző jogforrásokban szereplő fogyasztó fogalmakat. A jogalkalmazásban nehézséget okozhat, hogy melyik definíciót kell alkalmazni azokban az esetekben, amikor olyan jogszabállyal találkozunk, amelyik nem értelmezi, hogy az alkalmazás szempontjából kit kell fogyasztónak te-

[2] 1959. évi IV. tv. 685. §. d) pont.

[3] 1997. évi CLV. tv. 2.§. e) pont.

[4] Vékás, 2002, 6.

[5] Hajnal, 2010, 40.

kinteni.”^[6] Fazekas Judit ugyanitt megfogalmazott álláspontja szerint, ha „egy adott jogszabály nem határozza meg, kit tekint fogyasztónak, kiindulásként meg kell vizsgálni, hogy az adott jogviszony melyik jogág területére esik, és annak a szabályait kell elsődlegesen alkalmazni, kétség esetén pedig a jogterületet szabályozni hivatott Fgytv. fogalmi bázisán kell értelmezni a fogyasztó jogot érintő jog normát”.^[7]

2. A befektető fogalmának egységes képe

A befektető fogalmának jogi meghatározása sokkal egyszerűbb feladatnak bizonyult a jogalkotó számára. Az 1996. évi CXI. számú Értékpapírtörvény (továbbiakban: Épt.) a tőkepiacon megvalósuló speciális ügyletek, a befektetési szolgáltatások nyújtására irányuló jogviszonyok alanyai körében nevesítette a befektetőt. Ezek szerint a befektetési szolgáltatásra és kiegészítő befektetési szolgáltatásra irányuló jogviszony egyik pólusán a befektetési szolgáltatók, másik pólusán a befektetők helyezkedtek el. A befektető jogi szempontú meghatározására az Épt. konkrét fogalmat tartalmaz. Ennek értelmében befektetőnek az a személy minősül, aki a kibocsátóval, befektetési szolgáltatóval vagy más befektetővel kötött szerződés alapján saját vagy más pénzét, egyéb vagyontárgyát részben vagy egészben az értékpapírpiacon, illetve az értékpapírtőzsde hatásaitól teszi függővé, azaz kockáztatja.^[8]

A törvényi fogalom egységesnek tűnik, azonban a befektetői kategóriába tartozó jogalanyok mégis rétegzettek. A jogalkotó ezt az általános befektető fogalmat a „laikus” vagy „egyszerű” befektetni szándékozó jogalanyokra konstruálta meg, bár ezt nem nyilvánítja ki, de az, hogy szükségesnek tartotta az „intézményi befektető”, mint külön befektetői kategória megalkotását, ezt bizonyítja. Egyetérthetünk azzal a törvényi céllal, mely külön kezelte egyfelől a pénzüket vagy értékpapírjaikat befektetési célra felajánló, szakértelemmel nem rendelkező természetes és jogi személyeket és jogi személyiséggel nem rendelkező cégeket, másfelől azokat a jogalanyokat, akik maguk is a megfelelő szakértelem birtokában, a befektetési szolgáltatókkal lényegében egyenrangú partnerként léphettek egy adott befektetési kötelemben szerződő félként.

Ennél a szabályozási sajátosságnál megítélésem szerint a fogyasztóvédelmi jogban megnyilvánuló azon jogalkotói törekvással találkozhatunk, amely a védelmi funkciót központi kérdésnek tekinti, csak a védett jogalanyi kör spektruma eltérő. Míg a fogyasztóvédelmi jog valamennyi, fogyasztónak minősülő jogalanyt védelemben részesíti, addig a befektetők közül csak a szakértelemmel nem rendelkező befektetőket. Ez a kör kétségtelenül fokozottabb védelmet igényel. Ezt a valós igényt pedig a törvény úgy tudja teljesíteni, hogyha külön

[6] Fazekas, 2007, 79.

[7] Fazekas, 2007, 79.

[8] Épt. 3.§ (2) bekezdés.

kezeli, külön mércével méri – a törvény által biztosított és garantált védelem szempontjából – a “szakbefektetőket”, más néven intézményi befektetőket.^[9]

III. A FOGYASZTÓ ÉS A BEFEKTETŐ FOGALMÁNAK TÖRVÉNYI MEGHATÁROZÁSA A 2000-ES ÉVEKBEN

1. A fogyasztó fogalmának változása

A fogyasztó fogalmának sokszínűsége a 2000-es évek első évtizedének nagyobb részében fennmaradt, azonban „A magyar jogalkotó a 2008. szeptember 1-én hatályba lépő törvénnyel^[10] tett egy lépést a fogyasztó fogalmának egységesítése irányába. 2008-ban lényegileg azonos meghatározás került be az Fttv.-be, az Fgytv.-be valamint a Tpvt.-be is. Az európai gyökerű változásról azt lehetett feltételezni, hogy a magyar jogalkotó megtette az első lépést a fogyasztó jogszabályonként eltérő fogalmának egységesítése felé.”^[11]

Az Fttv. új fogalmat alkotott, mely szerint a fogyasztó az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy. A változás szembeötlő, hiszen kikerültek a fogalomból a jogi személyek és a jogi személynek nem minősülő gazdasági társaságok.^[12] A másik lényegi változás, hogy a cél fogalmi elem lett, ily módon a természetes személy is csak akkor minősült fogyasztónak, ha önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívüli célok érdekében járt el. Az eredeti fogyasztó-fogalomhoz képest némi változás történt a fogyasztó ügyleteire utaló fogalmi elemekben is, mely szerint fogyasztónak az minősül, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje. Eszerint a fogalom ügyleti szituatív jellegét meghatározó viszonyok között a korábbi tájékoztatást a jogalkotó – az Fttv. fogalomrendszerének megfelelően – üzleti kommunikációra módosította.^[13] Az Fttv. fogyasztó-fogalma hatással volt a Tpvt. meghatározására is, mivel a törvény úgy módosult, hogy fogyasztó az Fttv. alapján fogyasztónak minősülő megrendelő, vevő és felhasználó.

[9] Intézményi befektetőknek a törvényben taxatív felsorolt jogalanyok minősültek, pl. a bank, a szakszított hitelintézet, a befektetési társaság, a biztosító részvénytársaság, a befektetési alap stb.

[10] 2008. évi XLVIII. tv. a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról (továbbiakban: Fttv.).

[11] Miskolczi-Bodnár – Sándor, 2016, 51.

[12] A 2008-ban hatályos társasági törvény szerint a közkereseti és a betéti társaság nem minősült jogi személynek.

[13] Hajnal, 2010, 41.

Még ennek az évtizednek a végén a hitelről szóló törvény^[14] is definiálja a fogyasztó fogalmát, mely szerint fogyasztó az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy. E fogalom lényegi újdonsága, hogy nem tartalmazza az érdeket, tehát nem feltétel, hogy az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső „célok érdekében” járjon el a természetes személy, hanem az eljárásnak kell az önálló foglalkozás és a gazdasági tevékenység körén kívül esnie.

1. A befektető fogalmának változása

a. A befektető meghatározása a Tőkepiaci törvényben

A befektető törvényi fogalmának módosítására nem kellett sokat várni a XXI. században. 2001-ben megszületett az Épt. helyében lépő, és a tőkepiac globális szabályozását célul tűző Tőkepiaci törvény (továbbiakban Tpt.), amely változtatást eszközölt a befektető kategóriáján.^[15] A változtatás értelmében az, aki az értékpapír kibocsátójával kötött ügyletet, már nem minősült befektetőnek, viszont bővült is a fogalom, mivel a befektetési alapokkal, illetve az árutőzsdei szolgáltatóval kötött ügyletek alanyai befektetőnek minősültek. Módosult tehát az az alanyi kör, amellyel kötött befektetési tárgyú szerződés minősített valakit befektetővé. Megítélésem szerint a befektető fogalmának lényege, azaz a kockázatvállalás szempontjából indokolatlan volt a kibocsátóval kötött szerződés mellőzése a fogalomból, hiszen az a személy, aki az értékpapír kibocsátójától közvetlenül szerezte meg az értékpapírt, ugyanolyan kockázatos ügyletet kötött, mint amikor a befektetési szolgáltató útján tette ugyanazt, sőt.

A Tpt. 2007. évi módosítása^[16] a befektető fogalmán belül újabb kategóriát állított fel, nevezetesen a minősített befektetőt. Eszerint minősített befektetőnek minősültek a pénzügyi piacokon működő, Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (továbbiakban: PSZÁF) által engedélyezett bizonyos jogi személyek, különösen a hitelintézet, a pénzügyi vállalkozás, befektetési vállalkozás, biztosító, befektetési alap, befektetési alapkezelő társaság, önkéntes kölcsönös biztosítópénztár, magánnyugdíjpénztár, portfóliókezelő, árutőzsdei szolgáltató, valamint minden olyan jogi személy, amelynek kizárólagos tevékenysége az értékpapírokba, illetve egyéb befektetési eszközökbe történő befektetés.^[17]

[14] 2009. évi CLXII. tv.

[15] Tpt. 5.§ (1) bekezdés.

[16] 2007. évi LII. törvény.

[17] Minősített befektetőnek minősültek még a nemzeti és regionális kormányok, központi bankok, nemzetközi és nemzetek feletti pénzügyi szervezetek, továbbá a kis- és középvállalkozásnak nem minősülő gazdálkodó szervezetek is, valamint az olyan természetes személy, kis- és középvállalkozás, akit a Felügyelet saját kérésére annak minősített és a minősített befektetőkről vezetett nyilvántartásba bejegyzett.

b. A ügyfél, mint „palástolt” befektető

2007-ben nemcsak a minősített befektetői kategória megjelenése jelentett változást a befektetők fogalmának jogalkotói megközelítésében, hanem a 2007. évi CXXXVIII. számú törvény (továbbiakban: Bszt.) megjelenése is, amely a befektetési szolgáltatások szabályozását kivette a Tpt.-ből és önálló jogforrási szintre emelte, egyben gyökeresen változtatott a befektető fogalmán, oly módon, hogy megszüntette azt a befektetési szolgáltatások és kiegészítő befektetési szolgáltatások igénybevétele tekintetében, és helyébe az ügyfél kategóriát állította.

A befektetési vállalkozással szerződést kötő személy tehát kikerült a befektető törvényi fogalmából. Nem érthető a jogalkotó törekvése e módosítással, mely szerint az a személy, aki befektetési szolgáltatás nyújtására kötött szerződést, az többé nem minősült befektetőnek. Azok a paraméterek, amelyek a befektetési szolgáltatásokat igénybe vevőket – a korábbi törvények szerint – befektetővé tették, nem változtak meg. Sajátos az is, hogy aki 2007. december 1. előtt befektetési szolgáltatást vett igénybe, az befektetőnek minősült, aki pedig e dátum után, az már nem. Nem igényel bizonyítást, hogy bármelyik tevékenység, amelyet a törvény befektetési szolgáltatásnak minősített, a tőkepiac kockázatos tranzakciói közé tartozik. Ebből következően az a személy, aki ilyen szolgáltatásra ad megbízást, az a vagyontárgyait kockáztatja, a tőkepiac hatásaitól teszi függővé. A befektető törvényi fogalma és közgazdasági tartalma tehát teljes mértékben ráillett arra a személyre is, aki a befektetési szolgáltatást igénybe vette.

További ellentmondást jelentett, hogy a befektetési vállalkozások továbbra is kötelesek voltak a Befektető-védelmi Alaphoz csatlakozni, és ha károsodást szenvedett a befektetési szolgáltatás igénybe vevője, akkor ebből nyerhetett bizonyos kárpótlást. Eszerint a védelmi szabályok szempontjából mégis befektetőnek minősültek a befektetési vállalkozással szerződő felek, egyéb esetben pedig nem. Megítélésem szerint indokolatlan volt a befektetési vállalkozással szerződő jogalanyt kizárni a befektetői kategóriából, emellett nem volt szerencsés az sem, hogy ügyfélnek nevezték őket. Elképzelhető, hogy a jogalkotót azáltal, hogy a befektetési vállalkozással befektetési szolgáltatás igénybevételére irányuló szerződést kötő személyt nem tekintette a továbbiakban befektetőnek, de a befektető-védelmi szabályok érvényesülése szempontjából igen, olyan cél vezérelte, hogy közelítse a befektetőt a fogyasztó kategóriájához?

Valójában sokkal több problémát vetett fel az a kialakult kettősség, hogy a jogalkotó a Bszt.-ből számúzta a befektető fogalmát, míg a Tpt.-ben továbbra is megmaradt.^[18] A jogalkotó ugyanis nem „varrta el” megfelelően a szálakat a befektető fogalmának átalakítása során, mivel nem volt tekintettel arra a szabályra, miszerint 2007 decemberétől a befektetési alapkezelő társaságok is nyújthattak befektetési szolgáltatásokat, márpedig a törvény szerint, aki befektetési

[18] Tpt. 5.§ (1) bekezdés 20. pontja értelmében befektető az a személy, aki a befektetési alapkezelővel vagy más befektetővel kötött szerződés alapján saját vagy más pénzét, egyéb vagyontárgyát részben vagy egészben a tőkepiac, illetve a szabályozott piac, tőzsde hatásaitól teszi függővé, kockáztatja.

alapkezelővel kötött szerződést, az befektetőnek minősült. Ebből az következik, hogy ha egy személy egy befektetési alapkezelő társasággal kötött szerződést befektetési szolgáltatás vagy kiegészítő szolgáltatás nyújtására, akkor befektetőnek minősült, ellenben, ha befektetési vállalkozással kötött ugyanolyan szerződést, akkor nem minősült befektetőnek. További sajátosság, hogy a befektetési vállalkozás egyszersmind intézményi befektetőnek is minősült, márpedig az, aki más befektetővel kötött szerződése alapján kockáztatta a vagyonát, az szintén befektetőnek minősült. Eszerint ugyanaz a személy az egyik törvény szerint befektetőnek minősült, a másik törvény szerint pedig nem. Ez a jelenség pedig tökéletesen rímel a fogyasztó fogalmának alakulásával, hiszen annál is előfordult, hogy valamely jogalany az egyik törvény szerint fogyasztónak minősült, míg a másik törvény szerint nem.

A Bszt. szerint a befektetési vagy kiegészítő szolgáltatást igénybe vevő jogalany az ügyfél, ezen belül lakossági vagy szakmai ügyfél. A jogszabály – a befektetési vállalkozások kötelezettségeként – mélyrehatóan szabályozta az ügyfelek minősítésének kérdését. A befektetési vállalkozás a befektetési szolgáltatási tevékenysége és a kiegészítő szolgáltatása keretében, a szerződéskötést megelőzően minősíti a leendő szerződő felet, és a szerződéses jogviszony fennállása alatt e minősítésnek megfelelően kezeli. Az ügyfél kötelező minősítése – a törvény Indoklása szerint – a későbbiekben a szerződéses kapcsolat folyamán szinte minden tekintetben differenciálja a befektetési vállalkozás ügyféllel szembeni kötelezettségeit.

Az ügyfélnek a törvény értelmében három alapvető kategóriája képezhető. Az egyik a lakossági ügyfél, aki a jogalkotó szerint olyan személy, akire a legnagyobb figyelmet szükséges szentelni, számára a legrészletesebb tájékoztatást kell adni, és az ő esetében a legkifinomultabbak a tájékoztatói kötelezettségek. A másik kategória a szakmai ügyfél, aki számára már nem szükségesek a részletes információk és a tesztek elvégzése sem, végül a harmadik kategória, az elfogadható partner az, akit a befektetési vállalkozás lényegében magával egyenrangú félként kezelhet. A befektetési vállalkozás írásban (vagy más tartós adathordozón) köteles tájékoztatni a leendő ügyfelét a minősítési eljárás eredményéről. Arról is tájékoztatást kell adni, hogy ha az ügyfél az eredménnyel nem ért egyet, akkor kérheti a minősítés megváltoztatását, továbbá arról is, hogy ilyen kérés esetén az őt megillető jogok megváltozásában milyen következmények jelentkeznek.

Az ügyfél minősítésének kötelezettsége nemcsak a jogviszony kezdetén terheli a befektetési vállalkozást, hanem a jogviszony fennállásának tartama alatt is. Ezért természetesen fennáll a minősítés megváltozásának lehetősége is, ebből következően a minősítésben bekövetkezett bármilyen változásról is értesíteni kell az ügyfelet.

A törvény taxatív^[19] felsorolta, hogy ki a szakmai ügyfél. Ha áttanulmányozzuk a szakmai ügyfélnek minülő alanyok körét, megállapíthatjuk, hogy azok gyakorlatilag teljesen megfelelnek azon személyeknek, akiket a Tpt. intézményi, illetve minősített befektetőnek nyilvánított, azaz a szakmai ügyfelek rejtett módon, de befektetőnek minősültek.

A helyzetet tovább árnyalta a Bszt.-nek az a jellegzetessége, hogy nem határolta el mereven egymástól a lakossági és a szakmai ügyfeleket, hanem átjárhatóvá tette azt. A lakossági ügyfél is minősíthető volt szakmai ügyfélnek, és fordítva. A szakmai ügyfél számára, annak kifejezett kérésére, vagy – ha a szakmai ügyfélként való minősítést a befektetési vállalkozás kezdeményezi – kifejezett egyetértése alapján a befektetési vállalkozás a lakossági ügyféllel azonos feltételeket biztosított a befektetési szolgáltatási tevékenysége és a kiegészítő befektetési szolgáltatása során. Az ilyen „átminősítésről” szóló megállapodást írásba kellett foglalni, amelynek tartalmaznia kellett annak rögzítését, hogy az ügyfél szakmai ügyfélnek minősül, és a lakossági ügyfélre irányadó szabályok alkalmazására saját kérésére került sor, valamint azt a tényt, hogy a lakossági ügyfélre irányadó szabályok alkalmazása mely pénzügyi eszközre vagy ügyletre terjedt ki. A tájékoztatási kötelezettség terjedelme szempontjából kétségtelenül volt jelentősége az átminősítésnek. A lakossági ügyfél tekintetében a befektetési vállalkozást rendkívül széleskörű tájékoztatási kötelezettség terhelte, míg szakmai ügyféllel szemben e kötelezettség nem volt ilyen szigorú. Lehetnek olyan befektetési szolgáltatások, amelyek tekintetében a szakmai ügyfél nem rendelkezik annyi szakismerettel és információval, mint a befektetési vállalkozás, és éppen ezért a szakmai ügyfél alaposabb tájékoztatást igényel. Erre azonban egy alapvetően magánjogi jogviszonyban lehetőség van minősítés és átminősítés aktusa nélkül is. Ezt igazolja a Bszt. megjelenése előtti eljárás, miszerint a befektetési vállalkozások – minősítési procedúra nélkül is – a „laikusnak” minősülő befektetőnek széleskörű, az intézményi befektetőnek kevésbé széleskörű tájékoztatást adtak, de nyilván, ha ez utóbbi alaposabb tájékoztatást kért, akkor azt is megkapta, hiszen ebben a jogviszonyban a befektetési vállalkozás van a megbízotti pozícióban, és a befektető (vagy ügyfél) a megbízói pozícióban, tehát ő az ügy ura, aki bármilyen információt kérhet a megbízottjától, akár hogyan is minősíti őt a megbízottja.

Összegezve megállapítható, hogy a Bszt. a befektetési szolgáltatás nyújtására irányuló jogviszony alanyi körén belül a szolgáltatást igénybe vevő felet kivette a befektetők köréből, ugyanakkor a szakmai ügyfelek körét úgy állapította meg,

[19] A befektetési vállalkozás, az árutőzsdei szolgáltató, a hitelintézet, a pénzügyi vállalkozás, a biztosító, a befektetési alap, a befektetési alapkezelő, a kollektív befektetési társaság, a kockázati tőkealap és a kockázati tőkealap-kezelő, a magánnyugdíjpénztár és az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, az elszámolóházi tevékenységet végző szervezet, a központi értéktár, a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, a tőzsde, a központi szerződő fél, minden egyéb olyan vállalkozás, amelyet a székhelye szerinti állam ilyenként ismer el, a kiemelt vállalkozás, a kiemelt intézmény és minden egyéb olyan személy és szervezet, amelynek fő tevékenysége a befektetési tevékenység.

hogy az megfelelt az intézményi, illetve minősített befektetők körének. Indirekt módon tehát fennmaradt a befektetői státuszuk. A fentebb – a védelmi szabályok szempontjából – feltett kérdésre, miszerint felfoghatjuk-e a lakossági ügyfél kategóriát a befektető és a fogyasztó kategóriájának a közelítéseként, talán merészen, de válaszolhatunk igennel, hiszen a Bszt. indoklásában kifejtett jogalkotói szándék, miszerint a lakossági ügyfélre a legnagyobb figyelmet szükséges szentelni, számára a legrészletesebb tájékoztatást kell adni, megjelenik valamennyi fogyasztót érintő jogforrásban is.

IV. A FOGYASZTÓ ÉS A BEFEKTETŐ FOGALMÁNAK TÖRVÉNYI MEGHATÁROZÁSA A 2010-ES ÉVEKBEN

1. A fogyasztó fogalmának változása

Ennek az évtizednek az elején az Fgytv. újabb jelentős módosuláson esett át. 2012-ben a jogalkotó sajátos változtatást eszközölt. Bár az Fttv. kizárólag a természetes személyekre redukálta a fogyasztóként szóba jöhető alanyi kört, ez a módosítás a kizárólagosságot főszabállyá gyengítette, ami azt jelentette, hogy bizonyos esetekben a természetes személyek körén kívüli jogalanyok, azaz a jogi személyek és más szervezetek is lehetnek fogyasztók. Nevezetesen a békéltető testület előtti vitarendezést lehetővé tette jogi személyek részére is. Ennek megfelelően módosult a fogalom, akként, hogy fogyasztó az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, továbbá a békéltető testületre vonatkozó szabályok alkalmazásában az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró, külön törvény szerinti civil szervezet, egyházi jogi személy, társasház, lakásszövetkezet, mikro-, kis- és középvállalkozás is, aki, illetve amely árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje. „Így állhatott elő az a helyzet, hogy a fogyasztó fogalma már nem csupán jogszabályonként különbözik, hanem 2012-től olyan jogszabályunk is van, amelynek bizonyos részét illetően mást kell fogyasztónak tekinteni, mint a törvény többi része kapcsán.”^[20]

Ebben az időszakban jelent meg az újrakodifikált Polgári Törvénykönyv is, amely tartalmazza a fogyasztó fogalmát, mely szerint fogyasztó: a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy.^[21] E meghatározással kapcsolatban Fazekas Judit a következőket fogalmazta meg. „A fogyasztó fogalmát a Kódex a korábbi Ptk.-hoz képest leszűkíti, kizárólag a természetes személyeket tekinti a törvény alkalmazásában fogyasztó-

[20] Miskolczi-Bodnár – Sándor, 2016, 54.

[21] 2013. évi V. tv. 8:1.§.

tónak. Ugyanakkor a régi Ptk-ában adott fogalommal ellentétben a fogyasztó-fogalom nem korlátozódik kizárólag a szerződéses kapcsolatokra. Nem teljesen esik egybe a törvény által meghatározott fogalom a fogyasztói jogokról szóló 2011/83/EU irányelv definíciójával, mely szerint fogyasztó bármely természetes személy, aki az ezen irányelv hatálya alátartozó szerződések keretében olyan célból jár el, amely kívül esik kereskedelmi, ipari, kézműipari vagy szakmai tevékenységi körén.”^[22] Erre a konklúzióra jut Miskolczi-Bodnár Péter is, amikor azt írja, hogy „A Ptk. definíciója nem követi híuen az európai mintát, mivel a meghatározás nem a természetes személy céljától teszi függővé a fogyasztói minőséget, hanem magától a tevékenységtől.”^[23]

Majd ennek az évtizednek a végén az Fgytv. fogyasztó fogalma ismét változott,^[24] annyiban, hogy uniós jogalkotás eredményeként fogyasztónak minősül az (EU) 2018/302 rendelet szerint vevőnek minősülő vállalkozás is.

2. A befektető fogalmának változásai

Ennek az évtizednek az első felében két jogforrás^[25] is megjelent, amely a befektetési alapokat, illetve a kollektív befektetési formákat szabályozta. Ezek a törvények a Tpt. fogalmával – mely szerint befektetőnek az a személy minősül, aki a befektetési alapkezelővel kötött szerződés alapján saját vagy más pénzt, egyéb vagyontárgyát részben vagy egészben a tőkepiac hatásaitól teszi függővé, kockáztatja – összhangban befektetőnek csupán a befektetési jegy vagy az egyéb kollektív befektetési értékpapírok tulajdonosát,^[26] illetve később a kollektív befektetési értékpapírok tulajdonosát tekintette.^[27]

A 2014. évi XVI. törvény (továbbiakban: Batv.) a befektető fogalommal összefüggésben két újdonságot is hozott, mivel újrafogalmazva az intézményi befektető fogalmát, módosította a Tpt. vonatkozó rendelkezését.^[28] Emellett ebben a jogforrásban a jogalkotó még többet tett, ugyanis megalkotta a szakmai befek-

[22] Fazekas, 2014, 762.

[23] Miskolczi-Bodnár, 2020, 334.

[24] Fgytv. 2.§.

[25] 2011. évi CXCVIII. tv. és a 2014. évi XVI. tv.

[26] 2011. évi CXCVIII. tv. 3.§. 18. pont.

[27] 2014. évi XVI. tv. 4.§. 24. pont.

[28] Batv. 206. §. (2) bek. alapján a Tpt. 5.§. (1) bekezdés 60. pontja szerint intézményi befektető: a hitelintézet, a pénzügyi vállalkozás, befektetési vállalkozás, a kollektív befektetési forma, befektetési alapkezelő, a biztosító, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, a foglalkoztatói nyugdíj szolgáltató intézmény, az egészségbiztosítási szerv és a Nyugdíjbiztosítási Alap kezeléséért felelős nyugdíjbiztosítási szerv, valamint mindazon devizakülföldi, amely a saját joga alapján ilyennek tekintendő.

tető fogalmát.^[29] Ezt azért tartom jelentős lépésnek, mert igazolja azt az előző pontban kifejtett nézetemet, hogy a Bszt.-ben alkalmazott ügyfél-fogalom valójában rejtett, burkolt módon befektetői kategóriát jelent. Az a rendelkezés, hogy a szakmai befektető nem más, mint a Bszt. szerinti szakmai ügyfél,^[30] valamint az a lakossági ügyfél, akinek a befektetési vállalkozás szakmai ügyfél minősítést adott,^[31] egyértelművé teszi ezt.

E jogszabályi változások következtében a jogalkotó a Tpt.-ben is újraszabályozta és egyben bővítette a befektető általános fogalmát, amikor úgy rendelkezett, hogy befektető az a személy, aki a befektetési alapkezelővel vagy más befektetővel kötött szerződés alapján saját vagy más pénzt, egyéb vagyontárgyát részben vagy egészben a tőkepiac, illetve a szabályozott piac, tőzsde határaitól teszi függővé, kockáztatja.^[32] Ezzel sok tekintetben visszakanyarodtunk a Tpt. eredeti befektető-fogalmához.

E cikk megírásában az a cél vezérelt, hogy áttekintsem a fogyasztó és a befektető törvényi fogalmának meghatározásában három évtizeden át végbement változásokat. A kilencvenes években a fogyasztó fogalmát több jogszabály párhuzamosan, ámde egymástól eltérő tartalommal határozta meg, a befektető viszont egy jogszabályban került megfogalmazásra, ezért egységes képet mutatott. A kétezres évek első évtizedében a befektető fogalmának jogi meghatározásában következett be nagyarányú változás két alapvető jogforrásban, a Tpt.-ben és a Bszt.-ben. A fogyasztót tekintve fennmaradt a korábbi szerteágazó szabályozás a korszakalkotónak tekinthető Fttv. megjelenéséig, amely szintén jelentős változást hozott. A tízes évek legjelentősebb jogalkotási produktuma, a Polgári Törvénykönyv, melynek megjelenése csak a fogyasztó fogalmát érintette, a befektetői fogalom tekintetében pedig ebben az évtizedben a befektetési alapokat érintő jogszabályok hagytak jelentős nyomot. Az, hogy egy-egy jogterület alapvető kategóriái stabilak és időtállóak legyenek, akceptálható jogalkalmazói igénynek mondható. A fenti elemzés azonban ennek éppen az ellenkezőjét példázza. A fogyasztóvédelem origójában a fogyasztó, a tőkepiaci befektetési ügyletek origójában a befektető áll, jogszabályi meghatározásuk éppen ezért alapvető jelentőséggel bír. Az elmúlt három évtized jogalkotási produktumai szerint azonban ezek az alapfogalmak nem stabilak, hanem változékonyak, és nem időtállóak, hacsak az öt-tíz éves periódusokat – amíg egy-egy fogalom változtatás nélkül fennáll – nem tekintjük annak. Ez több tényezőre vezethető vissza. Ha a fogyasztóvédelmi jog és az értékpapírjog „tisztá” magánjog lenne, akkor is nagymértékű változékonyságot biztosítana, hogy ezek a területek az

[29] Batv. 4.§. 89. pont szerint a szakmai befektető olyan befektető, aki a Bszt. szerint szakmai ügyfélnek minősül, vagy kérés esetén szakmai ügyfélként kezelhető, vagy legalább százezer euró vagy annak megfelelő értékű kollektív befektetési értékpapírba történő befektetésre vállal kötelezettséget.

[30] Bszt. 48. § (1) bek. a)-q) pontig terjedő felsorolásban megjelölt szervek (pl. a befektetési vállalkozás, a hitelintézet, a pénzügyi vállalkozás a biztosító, a befektetési alap, a befektetési alapkezelő, a magánnyugdíjpénztár, a központi értéktár stb.).

[31] Bszt. 49.§.

[32] Tpt. 5.§ (1) bek.20. pont.

állandóan és gyorsan változó piacgazdasági folyamatok által alapvetően determináltak. Emellett e két jogterület nagy mértékben közjogi jellegű elemeket is magába foglal, így a magánjogi és közjogi szabályozás egymást kiegészítve egyaránt alkalmazást nyer. Ezért az alapvetően magánjogi kategóriák változásait a közjogi normák, illetve az állami felügyelet kereteinek szélesedése, bővülése egyaránt generálják. Ehhez kapcsolódik Miskolczi-Bodnár Péter megállapítása is, miszerint „Az államnak a költségvetés közvetlen érdekeltisége miatt közvetlenebb érdekei fűződnek a fogyasztói hitel, illetve befektetési szerződések teljesítéséhez, mint általában a magánjogi ügyletek szerződésszerű teljesítéséhez. Többek között ezért is kógensek ill. klaudikálóan kógensek a szabályok, ezért érvényesül széles körű engedélyezési és felügyeleti rendszer”.^[33] Végül e két jogterület szabályanyaga egyértelműen európai uniós jogforrásokból táplálkozik, nyilvánvalóan a vonatkozó európai jogi normák változásai maguk után vonják a hazai jogszabályok módosulásait is.

IRODALOM

- Bárdos Péter (2015): *Bevezetés a kereskedelmi jogba*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest.
- Fazekas Judit (2007): *Fogyasztóvédelmi jog*. Complex Kiadó, Budapest.
- Fazekas Judit (2014): Nyolcadik Könyv. Záró rendelkezések. In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. Opten Informatikai Kft. Kiadó, Budapest.
- Hajnal Zsolt (2010): A fogyasztóvédelem alanya: a fogyasztó. In: Szikora Veronika (szerk.): *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel*. Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete Kiadó, Debrecen.
- Miskolczi-Bodnár Péter (2021): A fogyasztók és a befektetők szerződéskötést megelőző tájékoztatása. In: Miskolczi-Bodnár Péter – Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): *Studia in Honorem Harsányi Gyöngyi*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kiadó, Budapest.
- Miskolczi-Bodnár Péter (2020): A fogyasztóvédelmi magánjog 15 éves fejlődése. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): *Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunkat követő hazai és európai jogfejlődés*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest.
- Miskolczi-Bodnár Péter – Sándor István (2016): *Fogyasztóvédelmi jog I*. Patrocínium Kiadó, Budapest.
- Vékás Lajos (2013): Az európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a „fogyasztó” fogalmáról. In: *Európai jog*. 2002/5. sz.

[33] Miskolczi-Bodnár, 2021, 196.

JOGFORRÁSOK

- A befektetési alapkezelőkről és a kollektív befektetési formákról szóló 2011. évi CXCI. törvény.
- A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVIII. törvény.
- A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény.
- A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény.
- A kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi XVI. törvény.
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény.
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.
- A tőkepiacról 2001. évi CXX. törvény.
- A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény módosításáról szóló 2007. évi LII. törvény.
- A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény.
- Az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapír-tőzsdéről szóló 1996. évi CXI. törvény.